

Boeren | Weidevogels Lopikerwaard | '09 | '13

Boeren | Weidevogels | Lopikerwaard | '09 | '13

colofon

DNatuur rapportnummer: 041304

Tekst:

Leo Kramer

Arjan van Duijvenboden

Copyright foto's: DNatuur

Kaarten: M. Teeuw i.o.v. DNatuur

Agrarische Natuur Vereniging Lopikerwaard

Gebiedscoördinator: Leo Lramer

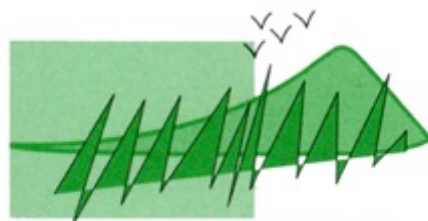
info@anvlopikerwaard.nl

T: 06-51767010

Duijvenboden Natuur

www.dnatuur.nl

januari '14

Agrarische Natuurvereniging
Lopikerwaard en omstreken

DUIJVENBODEN
FOTOGRAFIE ADVIES ONDERZOEK

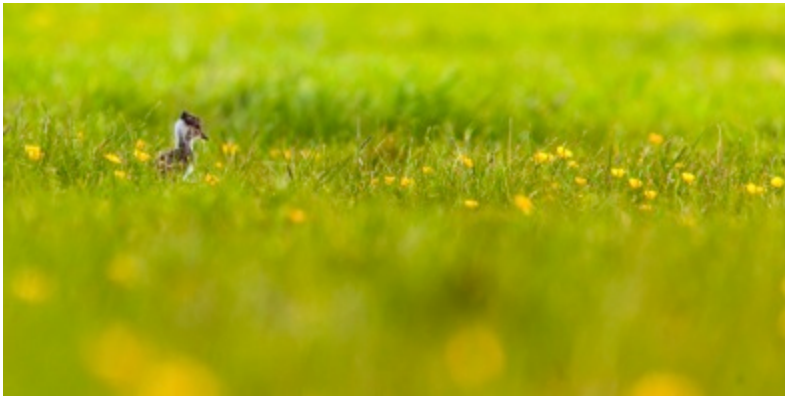
NATUUR

Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
Ontwikkeling van het agrarisch natuurbeheer Lopikerwaard	5
Het seizoen van 2013.....	7
Weidevogelstand Lopikerwaard afgelopen 5 jaar: stabiel maar niet stevig	8
Grutto	9
Kievit	11
Tureluur	13
Scholekster	15
Dieper in het plas-dras.....	17
Bed & Breakfast Lopikerwaard: All Inclusive	17
En de winnaar van het plas-dras is.....	19
Het Collectief Beheerplan 2014	23
En verder?	24

Inleiding

Weidevogelbescherming is moeilijk. Weidevogels zijn divers, slecht te sturen, niet op te sluiten in reservaten en ze broeden ook nog eens in het seizoen waarin de agrariërs juist druk zijn op het land. Toch broedt van veel soorten het overgrote deel van de wereldpopulatie in Nederland. De natte, voedselrijke weiden hebben een onweerstaanbare aantrekkingskracht op de vogels. Zo zeer, dat ze het warme Afrika achter zich laten om in het vroege voorjaar in een van onze bevroren weilanden te gaan prikken naar voedsel.

Afbeelding 1: Een kievitpul zoekt in het kruidenrijk grasland naar vliegjes

Weidevogels houden dus van Nederland, maar is die liefde wederzijds? Gelukkig wel, want heel veel boeren, vrijwilligers en professionals zetten zich in voor het behoud van de weidevogels.

Daar worden ze financieel bij ondersteund door overheidsgeld, wat dus uit de Nederlandse maatschappij komt.

Toch is het geen gemakkelijke verstandhouding, tussen Nederland en weidevogels. Bebouwing en wegen rukken op, de agrarische markt vraagt schaalvergroting en efficiënte landbouw. Rust is vaak maar tijdelijk in het weiland en waar rust verdwijnt, komt ook een weidevogel niet graag meer. Datzelfde geldt voor voedsel, waarvan door eiwitrijke maar monotone graslanden steeds minder beschikbaar is.

Ondanks de moeilijkheden werken beide kanten er wel degelijk aan om de relatie te laten werken. Weidevogels proberen hun gebiedseisen en gedrag te veranderen, binnen de beperkte bandbreedte die een specialist nu eenmaal heeft. Agrariërs passen indien mogelijk de bedrijfsvoering aan in de percelen waar weidevogels leven.

In de Lopikerwaard doen de boeren al vele jaren hun best de vogels te beschermen. Dat mocht voorheen niet baten, de weidevogels verdwenen met tientallen tegelijk uit het boerenland. De laatste jaren lijkt hier een kentering in te zijn gekomen. Deze verzameling artikelen van gebiedscoördinator Leo Kramer en DNatuur weidevogelonderzoeker Arjan van Duijvenboden laat zien dat agrarisch weidevogelbeheer niet gemakkelijk is, maar zeker niet onmogelijk.

Alles wat eigenlijk nodig is, is de wil om te werken aan de relatie tussen mens en natuur. En een beetje geluk met het voorjaarsweer natuurlijk....

Ontwikkeling van het agrarisch natuurbeheer Lopikerwaard

Weidevogelbeheer in de Lopikerwaard bestaat al honderden jaren. Al vanaf het moment dat de polders bewoond werden door vogels zijn er boeren geweest die het belangrijk vonden dat er nesten op het land lagen, al was het alleen maar om de eieren. Bovendien waren er tot in de jaren '50 van de vorige eeuw veel minder activiteiten in het land die de vogels bedreigden.

Pas nadat de landbouw ging intensiveren bleek dat de weidevogelstand daar flink onder leed. Langzaam kwam het besef dat weidevogels niet meer een logisch gevolg van veeteelt waren. De Nederlandse politiek vindt het behoud van de vogels belangrijk genoeg om de boeren te compenseren voor de moeite die wordt gedaan om de vogels te beschermen.

Het actief afsluiten van beheerpakketten vindt nu 20 jaar plaats. Op het gebied van praktische ecologie is dat een hele korte tijd om te leren welke mix van weidevogelbeheer nu het best werkt in een gebied. Daarom zijn er nog jaarlijks ontwikkelingen op dit gebied. Bovendien wordt het beheer mozaïek altijd beïnvloed door de bedrijfskundige mogelijkheden van de boer, beschikbaarheid van beheergeld, politiek, het weer...

Met de jaarlijks beschikbare middelen werkt de gebiedscoördinator aan het optimale mozaïek voor de vogels, mits inpasbaar in de agrarische bedrijfsvoering. De invoering van het weidevogelbeheerplan in 2009

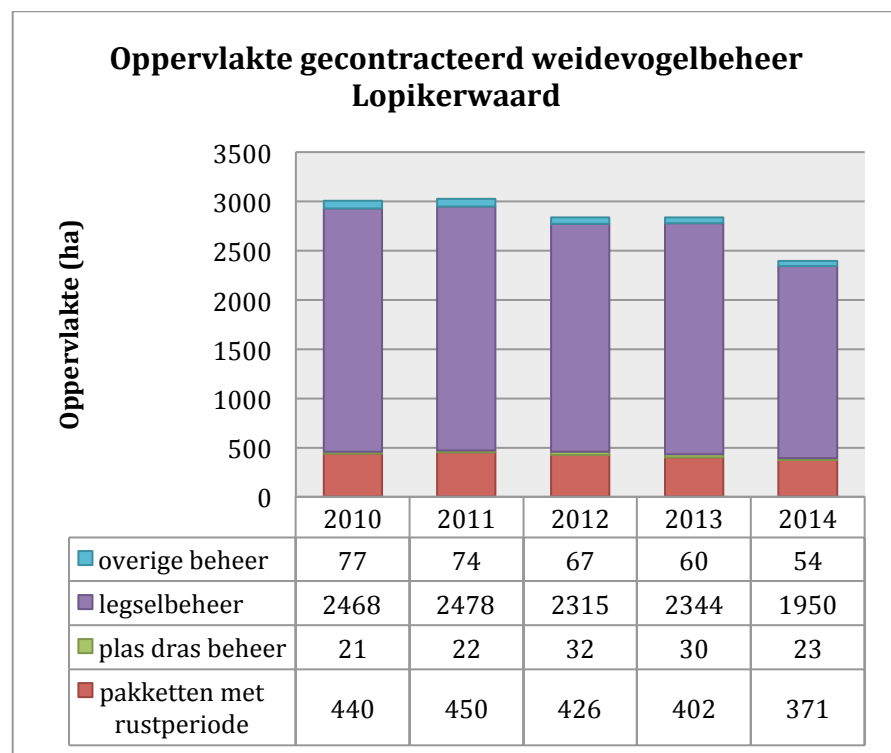
betekende in de Lopikerwaard een nieuwe denkwijze op het gebied van weidevogelbeheer.

Afbeelding 2: de kruidenrijkdom van een minder bemest en later gemaaid perceel is erg belangrijk voor weidevogels

Vanaf het begin van SNL is het mozaïek steeds geoptimaliseerd voor de aanwezige weidevogels. Door de tellingen en nestgegevens ontstond gedurende de jaren een goed beeld van het nut van beheer op plaatsen. Het agrarisch natuurbeheer is steeds meer een instrument wat rond een concentratie vogels wordt toegepast, in plaats van een instrument wat wordt toegepast in de hoop dat vogels zich zullen (her)vestigen.

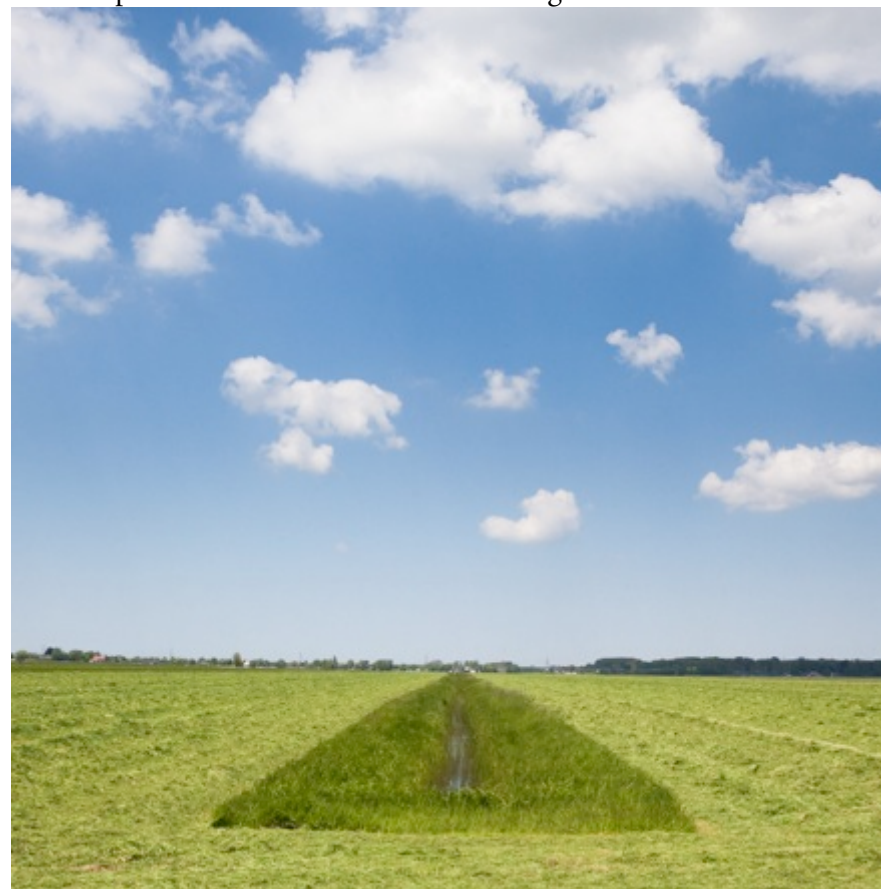
Omdat de aantallen vogels (meestal) niet toenemen, neemt dus het totaal gecontracteerde beheeropervlak af. Dit is goed te zien in onderstaande grafiek:

Afbeelding 3: Met de boeren gemaakte afspraken over weidevogelbeheer.

Het totaal oppervlak van agrarisch natuurbeheer in de Lopikerwaard is in de afgelopen jaren dus afgenomen. Het aantal op de oppervlak getelde vogels echter niet (zie het artikel ‘ Weidevogelstand Lopikerwaard stabiel...’ later in dit rapport). Daaruit volgt dat de dichtheid vogels per beheerde hectare weide dus steeds hoger wordt.

Het geld wat Nederland over heeft voor agrarisch natuurbeheer wordt in de Lopikerwaard dus steeds efficiënter ingezet.

Afbeelding 4: Het is minimaal, maar een vluchtstrook als deze kan ingezet worden als levensredder voor jonge weidevogels. Er moet dan wel ongemaaid of beweid gras in de buurt zijn, want hier is echt niet veel voedsel!

Het seizoen van 2013

Hoewel we veel kunnen doen voor de weidevogels door beheercontracten en alerte boeren, blijkt ieder jaar dat het voorjaarsweer een zeer onvoorspelbare en grote rol speelt in de broedsuccessen van de weidevogels. Het weer heeft onder andere invloed op de vogels, maar ook op de bodemgesteldheid, de grasgroei, de algehele agrarische bedrijfsvoering en de overlevingskansen van jonge vogels.

Ieder voorjaar is uniek. Koud, erg warm, nat of droog, laat of vroeg, combinaties, alles komt voorbij. Boeren en vogels hebben er min of meer mee leren leven. 2013 kende een lente die door het KNMI als volgt werd benoemd:

“ Lente 2013 (maart, april, mei): Zeer koud, gemiddeld over het land droog en aan de sombere kant. **Koudste lente in ruim 40 jaar.**”

Vooraf het vroege voorjaar was opvallend koud, met op 13 maart nog een nachttemperatuur van -13°C. Deze koude periode zette zich door tot ver in april. De natuur reageerde op deze kou: normaal gesproken wordt het eerste kievitsei gevonden in de eerste week van maart, dit jaar was dat op 21 maart. Bovendien volgde op dit eerste ei niet de gebruikelijke golf van broedende weidevogels. Door de koude en ook droge maanden (er viel de helft van de normale hoeveelheid neerslag in maart en april) wachtten veel vogels vrij lang met broeden. In april werden nog veel vogels gesignaleerd die duidelijk aan het ‘opvetten’ waren: druk met eten en rusten, vaak in groepen op plas-dras percelen. Normaal zijn alle vogels in april al gepaard en druk met het verdedigen van de territoria.

Het koude, droge voorjaar had ook een vertragende invloed op de grasgroei. Dat uit zich in de datums van de eerste maaisnede: waar in andere jaren de meeste gangbare percelen gemaaid werden voor de eerste helft van mei, was dit in 2013 rond 1 juni.

Voor de weidevogels pakte dit late voorjaar in het algemeen op verschillende manieren uit:

- *Kieviten, die vroeg beginnen met broeden, kregen te maken met grote droogte en kou. Veel kieviten hebben dan ook een eerste legsel verloren of zijn niet begonnen met broeden in Nederland. Bovendien kwamen de jongen van vroege broeders ter wereld in kou en droogte (maart/april) of in kou en te veel neerslag (mei).*
- *De latere broeders (zoals grutto en tureluur, maar ook eenden) profiteerden na een koude en droge broedperiode van de langzame grasgroei, waardoor er voor de jongen tot begin juni waarschijnlijk een gunstige situatie ontstond met veel voedsel en dekking in de vorm van ongemaaid gras.*

De keerzijde van de langzame grasgroei was dat ook de gangbare maaipercelen (dus zonder gericht weidevogelbeheer) vaak pas na 1 juni werden gemaaid, tegelijk met de percelen met een vastgelegde rustperiode van 1-4 tot begin juni. Hierdoor bleef er begin juni in polders soms zeer weinig lang gras beschikbaar voor jonge weidevogels. Adequaat reageren door gecontracteerde maaidata op te schuiven naar half of eind juni was in veel gebieden de enige redding van een lokale weidevogelpopulatie.

Weidevogelstand Lopikerwaard afgelopen 5 jaar: stabiel maar niet stevig

In allerlei media is al geruime tijd te lezen dat ‘ het slecht gaat’ met de Nederlandse weidevogel. De meeste genomen maatregelen zouden niet werken, miljoenen Euro’s zijn weggegooid geld.. Echter, de meeste berichten gaan over de hele Nederlandse weidevogelstand. Belangrijk, maar het is voor iemand in de Lopikerwaard natuurlijk veel interessanter hoe het in de eigen polders gaat. En dat blijkt in de afgelopen 5 jaar helemaal niet zo slecht te zijn, maar het is een wankel evenwicht.....

In 2009 werden de weidevogels in de Lopikerwaard voor het laatst geteld de zogenaamde BMP-methode. Een goede, maar door de 5 telronden een arbeidsintensieve en dure methode. De BMP-telling leverde wel een goede basis voor het in 2009 door de gebiedscoördinator gemaakte Weidevogelbeheerplan. Bovendien biedt deze telling een goede basis voor het toetsen van het huidig agrarisch weidevogelbeheer wat nu wordt uitgevoerd.

In 2010 bleek dat voor een goede uitvoering van het natuurbeheer in de Lopikerwaard actuele gegevens nodig waren over de vogels. Tijdens het broedseizoen, om de nestbescherming en het Last-minute beheer goed uit te kunnen voeren. Maar ook na het weidevogelseizoen, om het geld dat de samenleving besteedt aan weidevogelbescherming zo goed mogelijk in te zetten. Er was echter geen geld om jaarlijks een BMP telling uit te voeren. Wel voor 2 rondes in de belangrijke

weidevogelperioden: eind april en eind mei. De Mozaïekscan was geboren. De naam zegt het al: een scan van het weidevogelmozaïek.

Door de Mozaïekscan ontstond vanaf 2011 weer een jaarlijkse reeks gegevens over de weidevogels in de Lopikerwaard. Daardoor is het mogelijk redelijke conclusies te trekken over de ontwikkelingen in het weidevogelbestand.

Over het algemeen blijven de aantallen per soort stabiel of nemen zelfs iets toe.

5 Jaar is echter een erg korte periode, veel te kort om echte uitspraken te doen over de weidevogelstand. Deze korte periode is wel een graadmeter of de Lopikerwaard op de goede weg is in het stabiliseren of laten toenemen van de weidevogels in haar gebied.

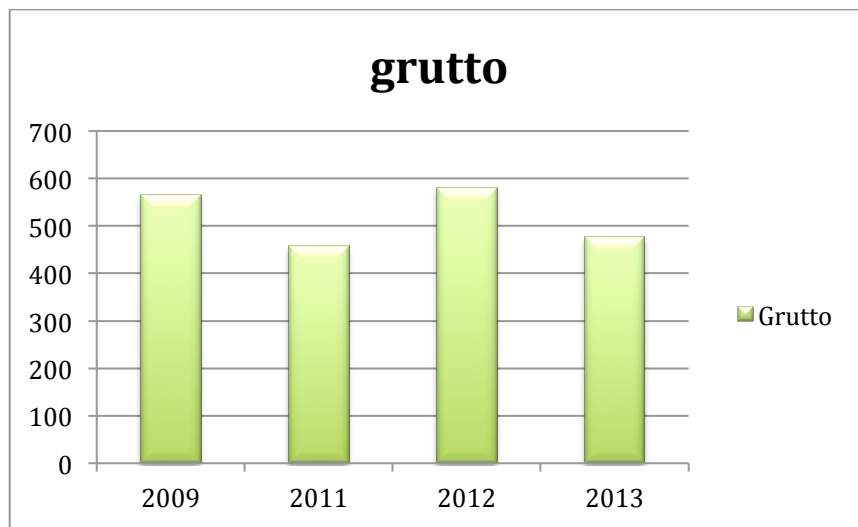

Afbeelding 5: Deze soort zien we nog maar zelden in de Lopikerwaard: de patrijs

Voor de ‘Big 4’ : grutto, tureluur, Kievit en scholekster zijn de volgende trends te zien:

Grutto

De gruttostand schommelt al jaren rond de 500 territoria. Afhankelijk van het weer, de maaimomenten en toeval is dit 10% meer of minder. Hoewel er voorheen veel meer grutto's waren in de Lopikerwaard, is er in de afgelopen 5 jaar sprake van een vrij stabiele situatie.

Afbeelding6: absolute aantallen territoria op de agrarisch beheerde percelen 2013 +100 meter

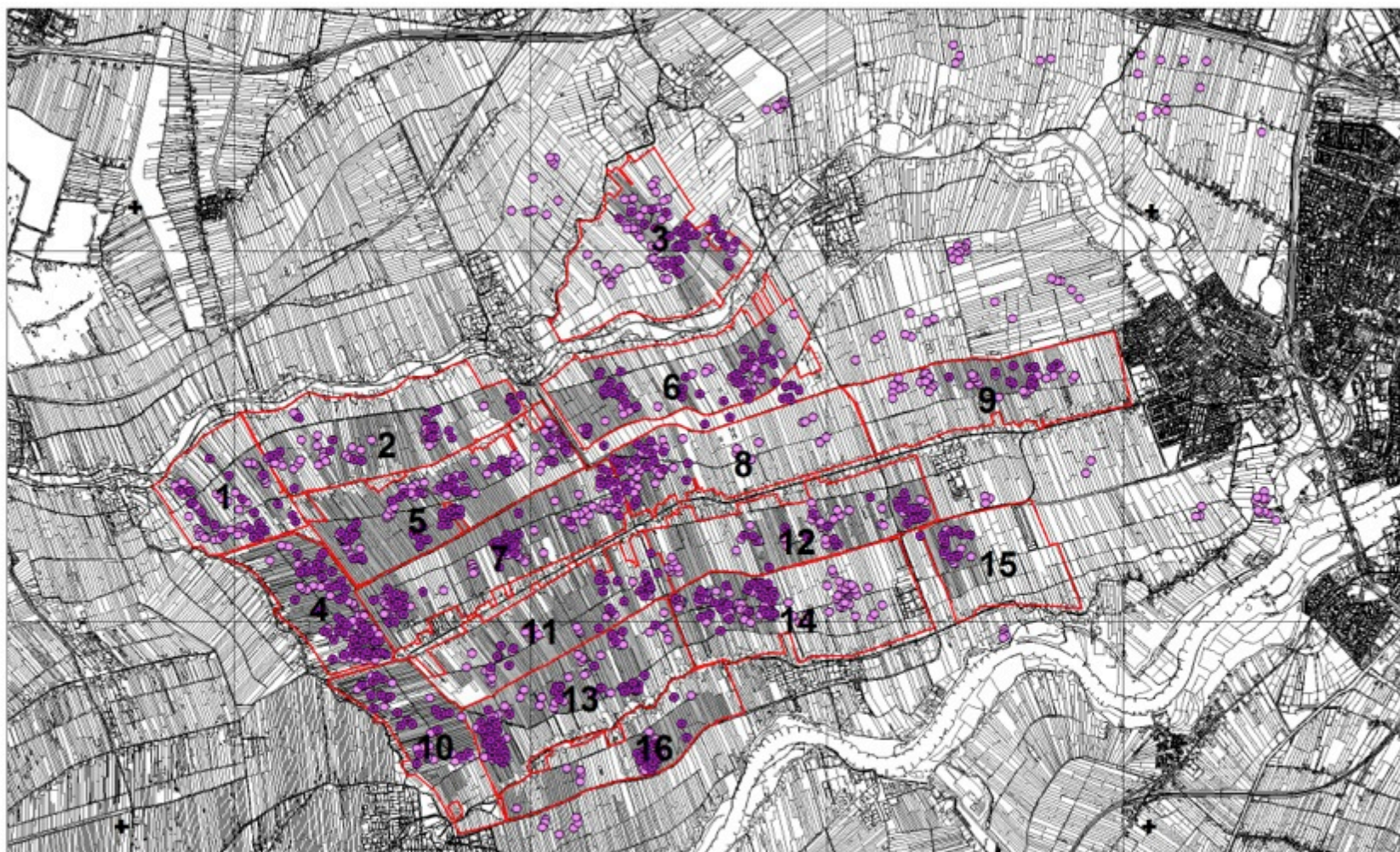
Een blik op de kaarten leert dat de grutto een duidelijke voorkeur heeft voor gezelschap van soortgenoten. Ook andere soorten profiteren van de waakzaamheid en het lef van de grutto. Zo is op de kaart met de meeste soorten van 2013 (in aantal) op pagina 30 te zien dat er soms erg drukke kolonies ontstaan. Op die manier hoeven niet altijd alle vogels aan het werk om predatoren zoals kraaien, buizerds en hermelijnen te verjagen. En dat spaart energie.

Verder zijn er op de kaart van 2009 veel gruttoterritoria zichtbaar buiten het gebied waar (in 2013) agrarisch natuurbeheer contracten zijn afgesloten. Het is niet bekend wat er van deze vogels terecht is gekomen in de loop der jaren.

Over de kaarten en grafieken

Om de jaren 2009 en 2013 te vergelijken is in de papieren versie van dit rapport gekozen voor een doorzichtige sheet met daarop de territoriumstippen van 2013, die dus over de stippen van 2009 gelegd kunnen worden. In de digitale versie zijn de soortstippen van '13 en '09 op een kaart gezet. Voor een eerlijke vergelijking is het volgende belangrijk:

- Kaarten: in 2009 zijn ook gebieden buiten de grijze beheervlakken geteld. In 2013 is alleen binnen en direct naast de beheervlakken geteld. Op de kaart van 2009 staan daarom meer stippen in het witte gebied. Dit zegt dus niets over het al dan niet voorkomen van vogels in onbeheerd gebied in 2013.
- In de grafieken is het in 2013 onderzochte oppervlak geprojecteerd op de kaart van 2009, om vergelijkbare cijfers te krijgen.

BMP Lopikerwaard 2009 & 2013, Grutto

Definitief
18-12-2013

Schaal (A3) 1 : 60.000

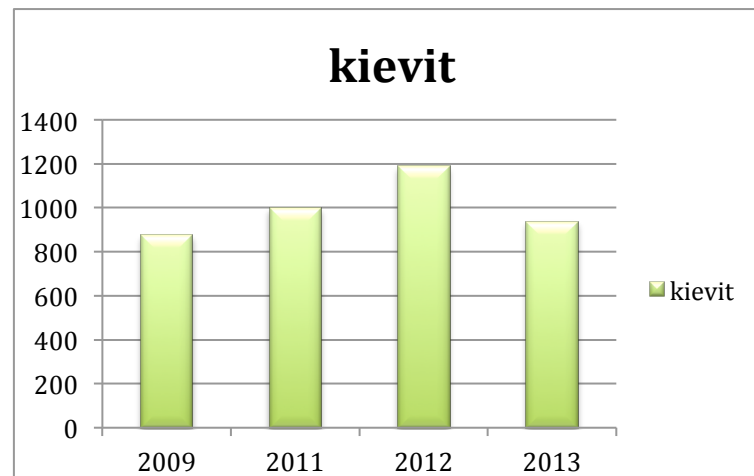
- Territoria 2009 (bron: SOVON)
- Territoria 2013 (bron: DNatuur)
- Poldergrenzen
- Agrarisch natuurbeheer 2013

Kievit

De kievit is een vogel van maïsland en gevarieerd, niet te nat grasland. Landelijk gaat het slecht met de kievit en zowel tellers, boeren, nestbeschermers en gebiedscoördinator hebben de indruk dat dit ook in de Lopikerwaard het geval is. Toch zijn de aantallen territoria de laatste vier jaar redelijk stabiel geweest, en ligt het in 2013 waargenomen aantal dicht bij dat van 2009.

Poldernummers in de kaarten	
1	Groot Keulevaart
2	Rozendaal
3	Snelrewaard
4	Vlist
5	Hoenkooop
6	Willeskop
7	Polsbroek N
8	Benedeneind N
9	Benschop
10	Bonrepas
11	Polsbroek Z
12	Benedeneind Z
13	Cabauw N
14	Lopik
15	Lopikerkapel
16	Willige Langerak

Afbeelding 7: absolute aantallen territoria op de agrarisch beheerde percelen 2013 + 100 meter

De kaart van 2009 leert dat de verspreiding van de kievit vaak groter is dan het afgesproken agrarisch natuurbeheer (de grijze percelen). Het is de vraag wat er nu nog over is van deze territoria.

BMP Lopikerwaard 2009 & 2013, Kievit

Definitief
16-12-2013

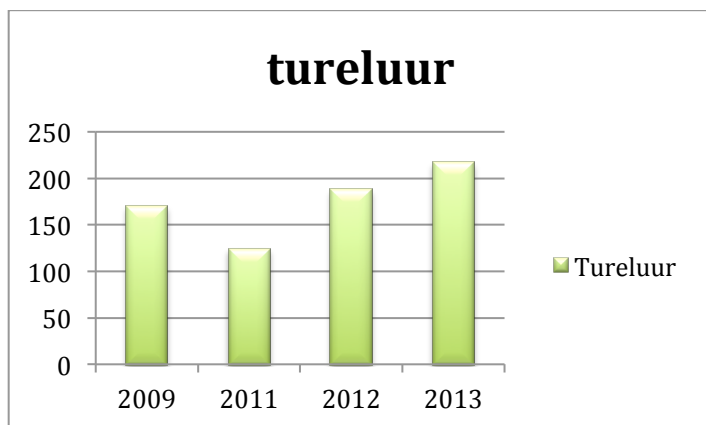

- Territoria 2009 (bron: SOVON)
- Territoria 2013 (bron: DNatuur)
- Poldergrenzen
- Agrarisch natuurbeheer 2013

Tureluur

De tureluur heeft baat bij natte omstandigheden en het ligt voor de hand dat deze soort baat heeft bij de recent toegenomen oppervlakte plas-draspercelen in de Lopikerwaard. Onderstaande grafiek laat duidelijk zien dat de tureluur zich best thuis voelt in de Lopikerwaard.

Afbeelding 8: absolute aantallen territoria op de agrarisch beheerde percelen 2013 + 100 meter.

BMP Lopikerwaard 2009 & 2013, Tureluur

Definitief
18-12-2013

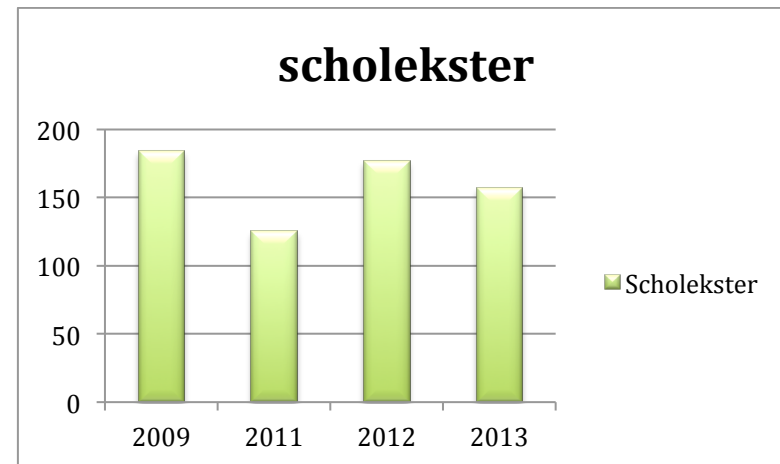
- Territoria 2009 (bron: SOVON)
- Territoria 2013 (bron: DNatuur)
- Poldergrenzen
- Agrarisch natuurbeheer 2013

Scholekster

De scholekster is een gecompliceerd figuur. Meestal broedt deze soort op maïsland, maar soms ook niet. Soms in een kolonie met Kievit en grutto, maar soms alleen. Nooit met veel scholeksters bij elkaar. En soms op vreemde plaatsen, zoals in een oude knotwilg of op een plat dak. Wel zijn ze meestal erg trouw aan het territorium. Die scholeksters in die oude knotboom, die zaten er al jaren. In de tellingen zijn scholeksters lastige vogels. Aan het gedrag is namelijk lastig te zien wat de echtelijke status is: paar, nest, jongen? Alle manieren van opvliegen en het bekende “pietepietepiet” worden door elkaar gebruikt in verschillende perioden van het jaar.

Toch kan het aantal territoria goed in beeld worden gebracht. Dat schommelt nogal, om onduidelijke redenen. Dat maakt de scholekster een kwetsbare vogel in het hedendaagse weidelandschap.

Afbeelding 9: absolute aantallen territoria op de agrarisch beheerde percelen 2013 + 100 meter

BMP Lopikerwaard 2009 & 2013, Scholekster

Definitief
18-12-2013

0 1 2 3 Kilometers
Schaal (A3) 1 : 60.000

- Territoria 2009 (bron: SOVON)
- Territoria 2013 (bron: DNatuur)
- Poldergrenzen
- Agrarisch natuurbeheer 2013

Dieper in het plas-dras..

Omdat het onder water zetten van percelen een dure en vaak vrij ingrijpende maatregel is, gaan we even wat dieper in op het plas-dras. Centraal staat: “ **Is deze maatregel nuttig in de Lopikerwaard?**”

Bed & Breakfast Lopikerwaard: All Inclusive

Plas-dras percelen hebben niet alleen een belangrijke functie voor “onze” weidevogels, maar zijn ook van onschatbare waarde voor de vele doortrekkende steltlopers en andere vogelsoorten op weg naar het hoge noorden. Op deze plaatsen vinden ze een gespreid bedje en een gedekte tafel.

Als op 15 februari de percelen onder water zijn gezet, duurt het meestal niet lang meer of de eerste gasten arriveren. Om flink te eten en uit te rusten van een lange reis om op-en-top in vorm te zijn voor een inspannend broedseizoen.

Meestal zijn het de grutto's die als eerste aankomen. Afgelopen jaar werden er op een avond wel duizend geteld op het plas-dras in Willeskop, waarmee deze plek in de top 10 terecht kwam van de belangrijkste slaapplekken in Nederland! Het gaat hier niet alleen om

onze eigen grutto's, maar ook om vogels uit die nog verder doortrekken naar IJsland en er net iets anders uitzien dan de vogels die in ons land broeden. Al snel worden de grutto's vergezeld door Kievieten en steltlopers zoals witgatjes, zwarte ruiters, groenpootruiters, bosruiters en hun bekendere neef de tureluur. Allemaal druk pikkend in de randen van het plas-dras: eten, eten, eten! En als dan ook nog de eerste Kievieten gaan buitelen en de tureluurs achter elkaar aan beginnen te jagen, dan weten we het zeker: de lente komt er echt aan.

Afbeelding 10: Tot in maart wachtten de grutto's nog op het ijs tot het broedseizoen kon beginnen

Nog steeds ontdekken we nieuwe soorten op het plas-dras, de kleine neefjes van de Kieviet: de kleine plevier en de bontbekplevier, de wat grotere goudplevier en zilverplevier en de watersnip. Misschien laten ook wel de kemphaan mannen met hun spectaculaire, verschillend gekleurde bontkragen hun vechtshow zien om in het gevele te komen van de dames. Ook zien we wintertaling en zomertaling, kleine schuwe eendjes en slobbeend en kraakeend. Zangvogels die hun insectje komen mee pikken: witte kwikstaart, gele kwikstaart en laag over het water scherende zwaluwen: boerenzwaluw, huiszwaluw, oeverzwaluw en gierzwaluw. Zeldzamere steltlopers als bonte strandloper, kanoet, krombekstrandloper en temminck's strandloper worden naar beneden getrokken door het glinsterende water. In het gastenboek hebben ook beroemdheden als kraanvogel, steltkluut en rosse franjepoot hun handtekening gezet. Ons pas geopende bed & breakfast mag zich verheugen in een enorme belangstelling, niet alleen van onze gasten, maar ook van vogelspotters die onze gasten komen bekijken.

Afbeelding 11: Baltsende en later parende kemphanen in de Lopikerwaard in 2013! Het broeden gebeurt helaas elders, maar mooi is het! De slobbeenden kan het allemaal niet veel schelen...

Dat onze gasten erg tevreden zijn over de door ons aangeboden faciliteiten lijkt geen twijfel. De aangeboden slaapplekken en menukeuze worden als uitstekend beoordeeld door gezaghebbende kenners. Toch was er ook wel wat kritiek: sommige gasten klaagden over een te grote drukte, maar misschien ligt hier een kans voor andere ondernemers in de Lopikerwaard om ook zo'n Bed & Breakfast te openen.

Van anderen hoorden we dat het geluid van draaiende tractoren die het water oppompen eigenlijk niet past in zo'n mooie stille polder. De directie is het hier helemaal mee eens en is daarom een project gestart om dit opzetten van water op een stille en milieuvriendelijke wijze te stimuleren door middel van pompen op wind- en zonne-energie.

Afbeelding 12: Binnenkort worden de oude trekkers in het land op een aantal plaatsen vervangen door pompen op wind- en zonne energie

En de winnaar van het plas-dras is...

Een van de meest ingrijpende vormen van weidevogelbeheer in boerenland is het onder water zetten van percelen om weidevogels rust en voedsel te bieden. Al vroeg in het jaar landen veel vogels hier om bij te komen van de lange reis en om voedsel te zoeken langs de randen van het water. In de afgelopen 5 jaar is het aantal plas-dras percelen gestegen van 2 naar 12. Heeft dat zin gehad? Jazeker, vooral voor de tureluur!

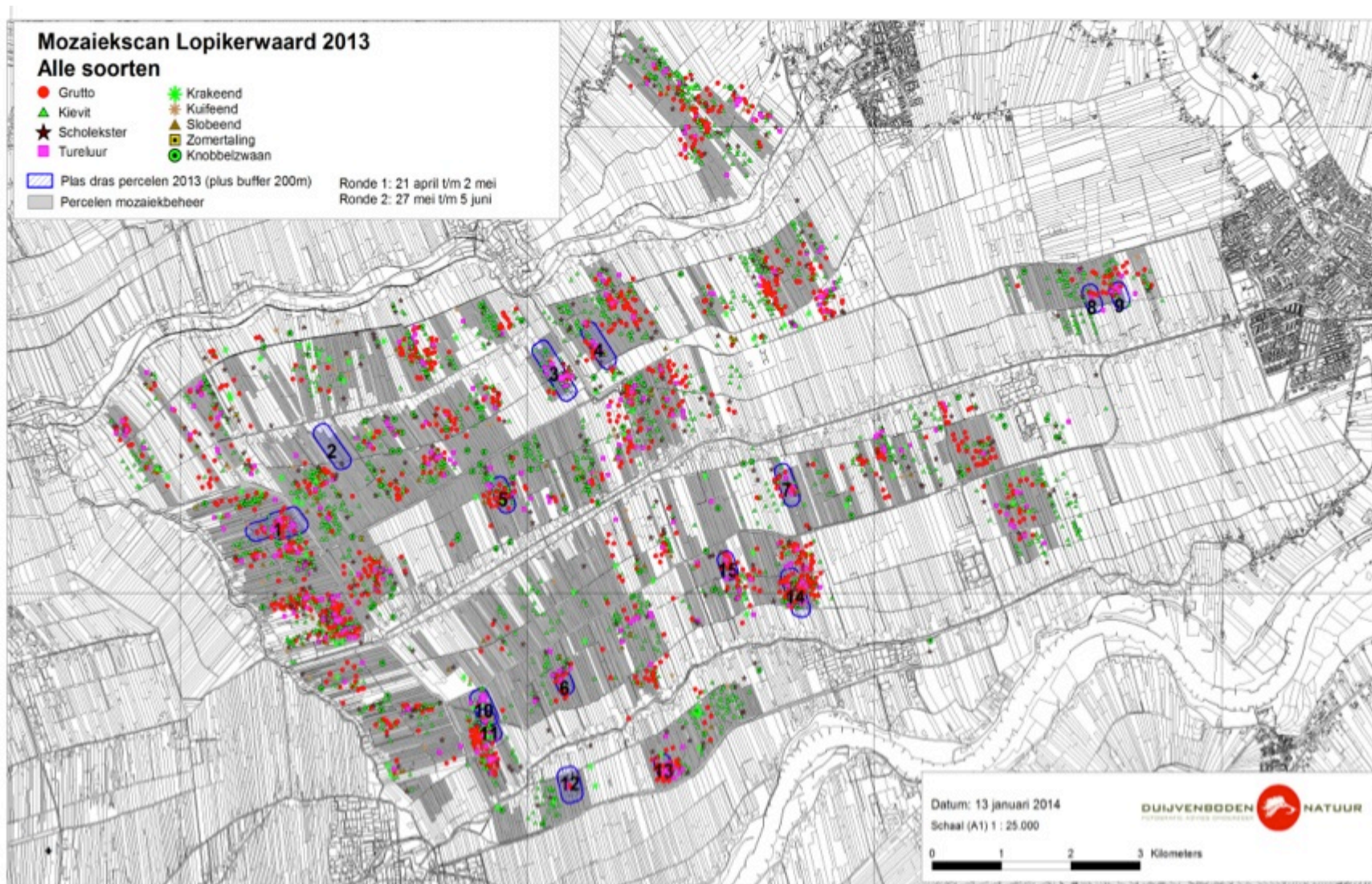

Afbeelding13: Een tureluur waakt over het territorium

Of het tijdelijk onder water zetten van een perceel zin heeft is van een aantal zaken afhankelijk. Voornaamste criterium is de geschiktheid van het omliggend gebied voor vogels. Weidevogels eten en rusten wel graag in en rond het water, voor het nest is toch echt een droog stukje nodig met (meestal) voldoende dekking. En daar komen de wensen van de vogels aan bod: kaal en droog voor de Kievit en scholekster, vochtig met veel dekking voor de tureluur, enzovoort. Later in het voorjaar veranderen die wensen weer omdat de jongen dan dekking en voedsel moeten vinden. Een plas-dras perceel heeft dus alleen zin als het gebied er omheen ook geschikt is voor weidevogels.

Het is interessant eens te kijken of er in 2013 meer weidevogels in de plas-drasgebieden te vinden zijn dan in 2009 in diezelfde percelen, die toen meestal nog niet onderwater stonden in het broedseizoen. Omdat de vogels niet in maar rond het plas-drasperceel broeden, is rond het plas-dras een gebied van 100 meter extra bekeken. De plas-draskaart van de Lopikerwaard ziet er dan zo uit (afb. 14).

Bij de meeste plas-draspercelen is een duidelijke verdichting van het aantal stippen te zien. Over het algemeen is het dan ook altijd goed voor de weidevogelstand als er in een polder een of meer plas-draspercelen te vinden zijn.

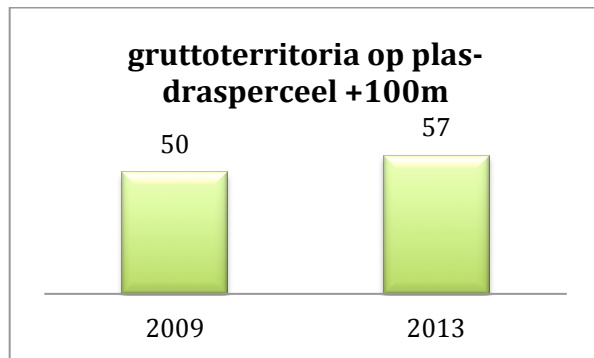

Afbeelding 14: De meeste soorten (dus niet Alle soorten, zoals aangegeven in de legenda) weergegeven in één beeld, om een indruk te geven van de weidevogelconcentraties. Met blauwe cirkels en nummers zijn de verschillende plas- draspercelen +100m weergegeven

Plas- dras : grutto

Niet voor alle soorten zijn alle plas-draspercelen op alle momenten nuttig. Zo scoort plas-dras bij grutto's helemaal niet zo goed als je alleen naar het aantal territoria kijkt. Toch speelt het plas-dras in het vroege voorjaar wel zeker een grote rol in het leven van de grutto, getuige de grote aantallen vogels die hier dan invallen.

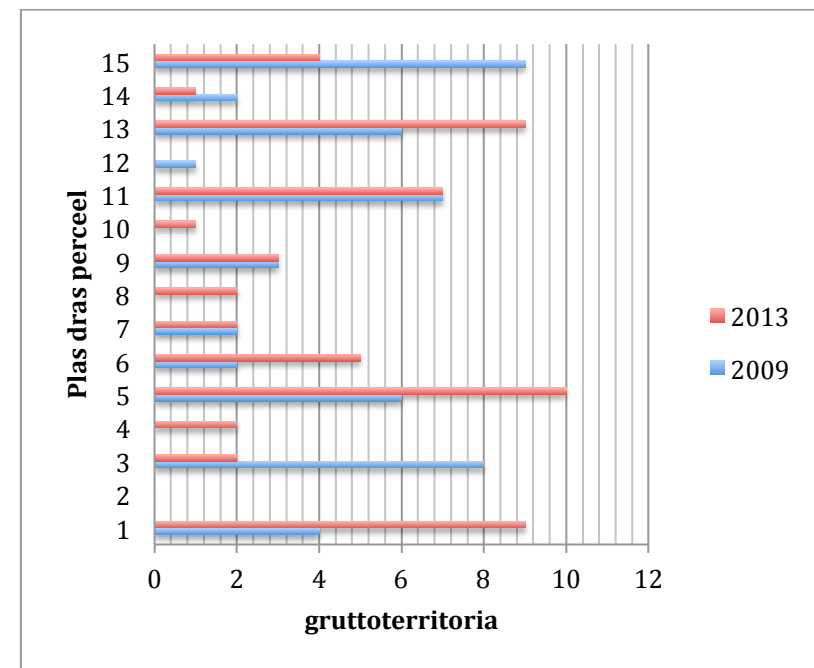
Het kleine verschil tussen het aantal territoria van grutto 2009 en 2013 in de plas-draspercelen is opvallend. Wel moet opgemerkt worden dat het aantal territoria is toegenomen, terwijl er in de rest van het gebied een lichte afname is.

Afbeelding15: absoluut aantal territoria op en rond alle huidige plas-draspercelen in 2009 en 2013

Afbeelding 15 laat zien dat het aanleggen van plas-dras over het algemeen niet zo veel effect heeft gehad op het aantal gruttoterritoria ter plaatse. Als we echter naar de cijfers van de 15 plas-draspercelen kijken (afb. 16), zien we grote verschillen, die ook op de kaart te zichtbaar zijn.

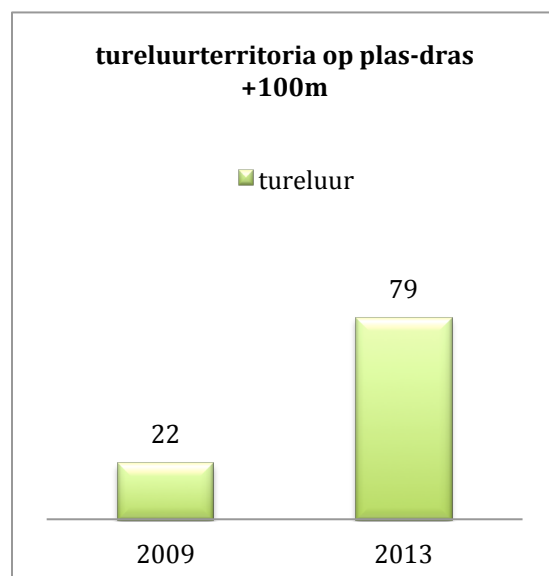
Toch zou de conclusie dat sommige plas-draspercelen niet nuttig zijn waarschijnlijk onterecht blijken: zoals gezegd speelt het plas-dras een grote rol in het vroege voorjaar, maar ook kan een plas-dras oudervogels van voedsel voorzien op het moment dat de partner aan het broeden is. Later in het seizoen worden de dan nog aanwezige plas-draspercelen gebruikt om 'op te vetten'; eten om de lange reis naar het zuiden te kunnen beginnen. De exacte rol van het plas-dras in het leven van weidevogels buiten het broedterritorium is nog niet goed onderzocht in de Lopikerwaard en goede tellingen zouden nuttig zijn.

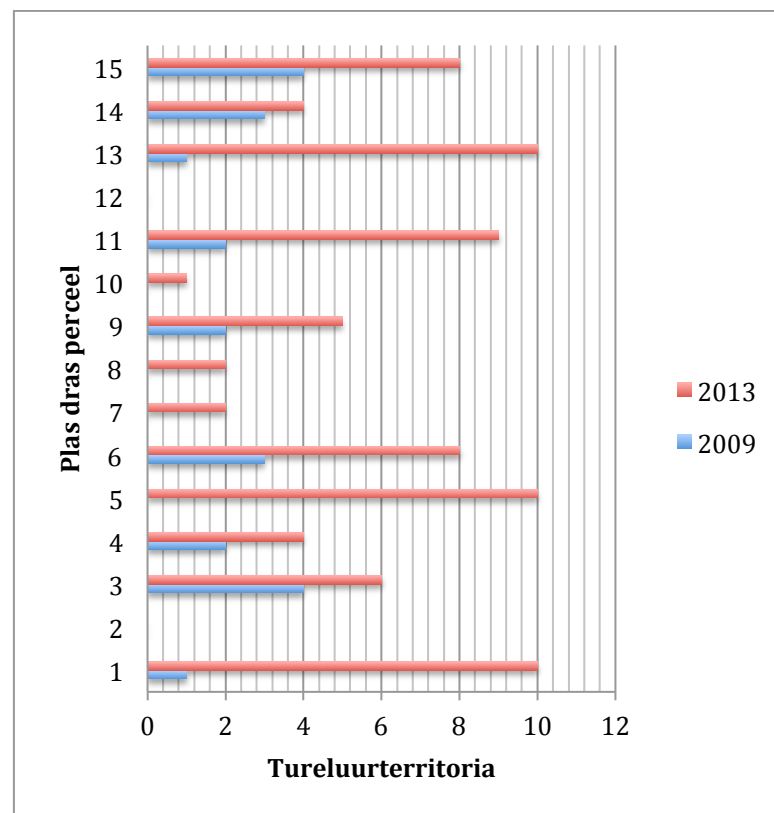
Afbeelding16: absoluut aantal territoria op en rond de huidige plas-draspercelen in 2009 en 2013

Plas-dras: tureluur

De tureluur is een vogel die veel wordt waargenomen in oevers van sloten, greppels en andere vochtige plaatsen in het weiland. Het ligt dan ook voor de hand dat de tureluur profiteert van plas-draspercelen. Dat is goed te zien in de cijfers van aantallen territoria voor en na de aanleg van de plas-draspercelen in de Lopikerwaard: het aantal territoria in de plas-draspercelen is gestegen van 22 naar 79 territoria! Het aantal territoria rond de plas-draspercelen is dus met 260 % toegenomen. In het artikel “Weidevogelstand Lopikerwaard stabiel...” is te zien dat in de afgelopen jaren de tureluur in de hele Lopikerwaard is toegenomen, van 170 territoria in 2009 naar 217 in 2013. Een toename van 28% dus. Ook de cijfers van de verschillende plas-draspercelen (met een buffer van 100m er omheen) geven de spectaculaire toename weer:

Afbeelding 17: absoluut aantal territoria op en rond alle huidige plas-draspercelen in 2009 en 2013

Afbeelding 11: absoluut aantal territoria op en rond het huidige plas drasperceel in 2009 en 2013

Daarmee mag de tureluur een van de meest succesvolle weidevogels in de Lopikerwaard worden genoemd.

Het Collectief Beheerplan 2014

Gebiedscoördinator aan de knoppen

Met het opstellen van het Collectief Beheerplan Lopikerwaard 2014 probeert de gebiedscoördinator een voor de weidevogels zo optimaal mogelijk mozaïek te maken voor het weidevogelseizoen 2014 in de Lopikerwaard. Dat kan echter niet zonder de agrariërs, die hun deel van het mozaïek in het bedrijf moeten inpassen.

Bij het opstellen van dit plan moet rekening worden gehouden met de aanwezigheid van weidevogels in de voorgaande jaren, met veranderingen in het grondgebruik op bedrijfsniveau, met beheerswensen van de deelnemende agrariërs, met door de provincies Utrecht en Zuid Holland gestelde randvoorwaarden en beschikbaar gestelde financiële middelen.

Door gebruik te maken van de (in opdracht van de gebiedscoördinator) jaarlijks door DNatuur uitgevoerde weidevogeltellingen, waarnemingen van veldmedewerkers en vrijwilligers en door evaluatiegesprekken met de deelnemers, krijgt het mozaïek haar definitieve vorm en wordt vastgelegd in de SNL-applicatie van het Portaal Natuur en Landschap.

Dit mozaïek vormt het uitgangspunt voor het beheer in het komende weidevogelseizoen. Maar er zijn veel factoren die het nodig maken om tijdens het seizoen nog aanpassingen te kunnen maken. Weersinvloeden (zoals temperatuur en vochtigheid) hebben een grote invloed op de vestiging van weidevogels, op de datum van het eerste ei, op de bewerking van bouwland, op de snelheid van de grasgroei en daarmee op de maaidatum van de eerste snede. Kortom, veel variabelen die maken dat als er aan één knop gedraaid wordt er ook andere aanpassingen noodzakelijk zijn. In de loop van het weidevogelseizoen blijft regelmatig contact tussen coördinator, boeren, nestbeschermers en weidevogeltellers dan ook onontbeerlijk!

Deze aanpassingen aan het Collectief Beheerplan kunnen gemaakt worden door inzet van last-minute beheer. Het uitstellen van maaien op (gedeeltes van) percelen waar zich veel nesten of jonge vogels bevinden is vaak de enige methode om de weidevogels een kans te geven hun jongen groot te brengen.

Met ingang van 2014 is de gebiedscoördinator ook verantwoordelijk voor de verwerking van de meldingen (en controle) van het uitrijden van ruige mest op percelen met een uitgestelde maaidatum.

En verder?

Oftewel: Waarheen leidt de weg? Is de stabiele weidevogelstand een eerste stap naar herstel van de weidevogelstand? Of slechts een pauze in de achteruitgang? Of hebben de populaties hun ideale aantal bereikt in het huidige Nederlands landschap?

Natuurlijk kan niemand in de toekomst kijken. Op basis van gegevens, gesprekken met boeren, overheden en beschermers lijkt het niet waarschijnlijk dat de weidevogelpopulaties in de Lopikerwaard ooit nog terug gaan komen op het niveau van pakweg 30 jaar geleden. Eenvoudigweg omdat de weilanden door uitvlakken, opnieuw inzaaien en ontwateren niet meer de weilanden zijn die zulke aantallen weidevogels kunnen ondersteunen.

Wel lijkt het mogelijk de weidevogels te behouden in de aantallen die er nu zijn. Dat kan door alle nieuwe kennis te gebruiken bij het vormen van het weidevogel mozaïek. Bijna jaarlijks wordt onze kennis over grutto, Kievit en de andere soorten nog aangevuld. Duidelijk is nu:

Rust, ruimte, voedsel en variatie.

In welke mate, is afhankelijk van het moment van het jaar en de soort. Het huidige mozaïek lijkt al te werken, hoewel boeren en gebiedscoördinator nog op veel plaatsen kunnen werken aan een betere afstemming op de eisen van de lokale populaties vogels.

Denk daarbij aan koloniegericht beheer: exact daar waar de weidevogels zich bevinden, probeert de gebiedscoördinator samen met de boeren een optimaal mozaïek te realiseren met daarin plas-dras percelen en late maaidata, maar ook begrazing en gangbaar land met nestbescherming.

Afbeelding 12: Het voorbestaan van weidevogels in agrarisch land is absoluut in onze handen!